

УДК 94(477.83/.87) : 911.6 "13/21"
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬ-
НИЙ ПОДІЛ ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОЇ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ:
ВІД КОРОЛЯ КАЗИМИРА ІІІ ВЕЛИ-
КОГО ДО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

В.М. Кланчук

Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

У статті наводиться інформація про адміністративні утворення в межах сучасної Івано-Франківської області, починаючи з XIV століття. Охарактеризовано систему управління і територіальні межі повітів, районів, окремих міст. Запропоновано оптимізацію адміністративно-територіального устрою Івано-Франківської області.

Ключові слова: Станиславів, Івано-Франківськ, циркул (округ), область, повіт, район, адміністративно-територіальний устрій.

На сьогодні виникає багато різних варіантів і думок щодо адміністративної реформи сучасної території Івано-Франківської області. Однак, вести мову про сучасність, не врахувавши історії адміністративно-територіального устрою цієї території, неможливо. Тому історичний аналіз проблеми і становить актуальність цього дослідження.

Матеріали у такому комплексному вигляді зібрані вперше, а, тому, містять елементи наукової новизни. Для підготовки статті використано різноманітні джерела, насамперед законодавчі акти, довідники, літературні джерела тощо.

Аналіз адміністративної структури сучасної території Івано-Франківської розпочнемо Галичини з часів її входження у різні адміністративні структури ще з часів середньовіччя.

У 1340 р. польський король Казимир ІІІ Великий, скориставшись послабленням Галицько-Волинської держави, захопив на короткий термін Галич, відвойовану га-

лицьким боярством. Однак, у 1344–1349 рр. Казимир ІІІ захопив Галичину, частину Волині, Перемишльську і Сяноцьку землі. Внаслідок Польсько-Литовської війни Галичина з Белзькою землею та Холмщиною опинилися під владою Польщі, а Волинь відійшла до Литви.

1370 р. наступником Казимира, польським королем Людовиком Угорським, Галичину передано під юрисдикцію угорських воєвод, проте, вже 1387 р. цей край, завдяки завойовницькому походу польської королеви Ядвіги, став підлеглим польській короні.

Загарбані поляками території Галичини було поділено на округи: Галицьку, Львівську, Перемишльську, Сяноцьку, Холмську і Белзьку, де правили королівські намісники (старости). У 1434 р. польський король Володислав ІІ Ягайло, що відомий як засновник династії Ягеллонів, остаточно скасував автономні права галицьких земель, поширив польські органи судової й адміністративної влади. Галицька, Львівська, Перемишльська і Сяноцька землі були об'єднані в Руське воєводство з адміністративним центром у Львові. У Західній Волині створено Белзьке воєводство з центром у м. Белз.

З кінця XVIII ст. розпочався крах Польського королівства, що призвів до трьох поділів Польщі (рис. 1). Перший поділ датований 5 червня 1772 р., коли повноважні представники Пруссії, Австрії та Росії підписали у Петербурзі договір, за яким вони забрали території по периметру Речі Посполитої: Пруссія забрала Помор'я, Куяви та частину Великопольщі загальною площею 36 тис. км² з населенням 580 тис. осіб; Австрія – Малопольщу і Галичину (з цього часу розпочався австрійський період історії Галичини, що тривав до 1 листопада 1918 р.) з Руським, Белзьким і західними околицями Волинського та Подільського воєводств на площі 83 тис. км² з 2,65 млн мешканців; Росія – східно-білоруські землі з Полоцьком, Вітебськом і Мстиславом та частину Лівонії (Латвії), загальною площею 92 тис. км² з чисельністю насе-

лення у 1,3 млн осіб. Універсалом від 16 жовтня 1772 р. ліквідовано польські уряди і органи самоврядування. 30 вересня 1773 р. польський сейм ратифікував угоду про поділ земель Речі Посполитої.

1773 р. Галичину поділено на шість циркулів (Kreishauptmannschaft), на чолі яких стояли старости (Kreishauptmann), і 59 округ [35, с. 162–164]. На початках (до 1775 р.) Станіславів відносився до Галицького циркулу, а відтак став окремим циркулом. 17 липня 1774 р. губернатор д-р Андраш Гадік видав розпорядження, за яким кіль-

кість округ зменшилася до 19. У 1782 р. (патент від 22 березня) було ліквідовано діючий адміністративний поділ (6 циркулів і 19 округ), закінчено адміністративну реформу, внаслідок чого було ліквідовано інститут округів, але, водночас, кількість циркулів зросла до 18, які безпосередньо підпорядковувалися Львівській губернії [37, с. 31–35]. 1786 р. наступила подальша реорганізація міських урядів, скасовано органи територіального самоврядування окремих національних меншин.

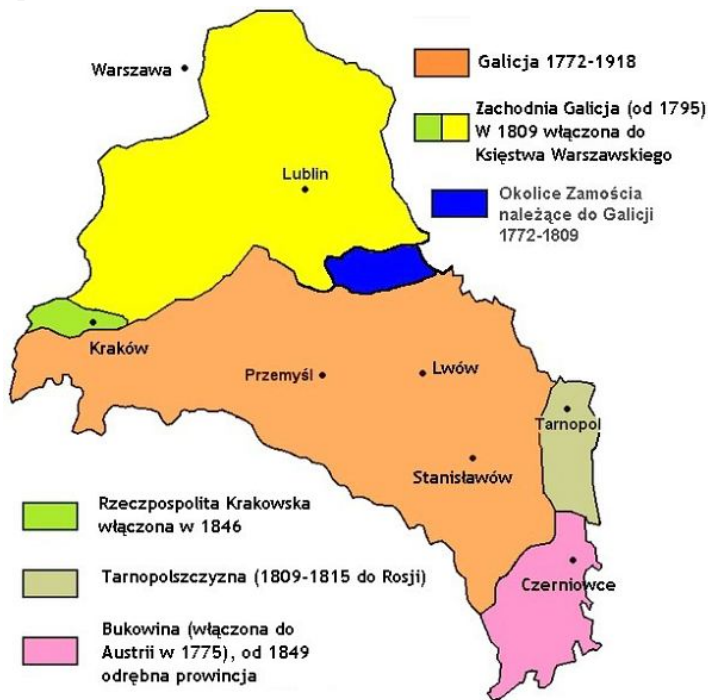

Рис. 1. Адміністративна територія Галичини 1772–1918 рр.

Другий поділ Речі Посполитої відбувся у 1793 р. після його офіційного затвердження сеймом у м. Гродно. За ним до Пруссії відійшли вся Великопольща та частина Мазовії; до Росії – українські та білоруські землі, що були поза межами Галичини, яка залишилася під юрисдикцією Австрії.

25 листопада 1795 р. польський король підписав зречення від престолу і це послу-

жило до здійснення ще одного – «третього поділу» Польщі, внаслідок чого Річ Посполита припинила своє фактичне існування. Ці події призвели до того, що Австрії віддано Краків, Холмщину, Південне Підляшшя і «Нову Галичину», яка незабаром стала ареною воєнних дій між Францією, Австрією, Пруссією й Росією; до Росії відійшли Литва, Курляндія, Західні Білорусь і Волинь; Пруссія отримала частину Під-

ляшшя й Мазовецьких земель з Варшавою, а також частину Жемайтії (Жемайтія – регіон у межиріччі нижніх течій рік Неман і Віндава – авт.).

У австрійські часи на теренах Галичини створено таку адміністративно-територіальну структуру, як Королівство Галичини і Володимирії (Лодомерії), яке, в свою чергу, поділялося на дванадцять округів (дистриктів або крайсгауптманшафтів): Бережанський, Жовківський, Золочівський, Коломийський, Львівський, Самбірський, Перемишльський, Станіславський, Стрийський, Сяноцький, Тернопільський і Чортківський. Адміністративно-політичним центром було оголошено місто Львів. До 1849 р. окремим округом до Галичини входила і Буковина (адміністративно-політичний центр – м. Чернівці), яка пізніше стала окремою провінцією імперії.

Законодавчим органом був Галицький сейм, де заправляла польська шляхта. Абсолютна влада зосереджувалася у руках губернатора, що призначався австрійським імператором. Австрійський уряд призначав і членів магістратів міст. У селах адміністративна і поліцейсько-судова влада належала великим землевласникам, їхнім управителям (посесорам) і наглядачам (мандаторам).

У 1848 р. європейські народи повстали проти режиму самовладдя монархів (встановленого ще 1815 р. Віденським конгресом), що увійшло в історію під назвою «весна народів». Внаслідок цих подій 15 березня 1848 р. австрійський цісар Фердинанд I проголосив конституцію, яка передбачала надання громадянам свободи слова, друку, зборів, скликання парламенту (рейхстагу). У квітні 1848 р. у Галичині було відмінено панщину, майже на п'ять місяців раніше, ніж в інших провінціях австрійської імперії. Закон про скасування панщини певний час не поширювався на Буковину, що викликало бунти селян, котрі відмовлялися відробляти панщину.

Лише в серпні 1848 р. під тиском селянських заворушень закон поширився і на цей край.

1848 р. ліквідовано старі і запроваджено нові уряди з централізацією влади. Утворено 17 коронних країв на чолі з губернаторами, відтак – намісниками, яким підпорядковувалися повітові старости, бурмістри і вїйти. У 1853 р. запроваджено двоступінчасту адміністративну владу: 16 окружних старостів і 176 повітових урядів. 1866 р. діяла подвійна адміністрація: урядова і самоврядна на основі крайового статуту від 12 серпня 1866 р. Округа або циркул Станіславів існував до 23 січня 1867 р., тобто до часу отримання Галичиною автономії, і включав повіти: Станіславів, Богородчани, Надвірна, Тлумач і Бучач.

Новий адміністративно-територіальний поділ Галичини було запроваджено 28 лютого 1867 р. [38, с. 17–18]. Замість циркулів утворено 74 повітові уряди зі старостами, що підпорядковувалися безпосередньо Крайовому уряду у Львові. Староство мало адміністративний, податковий, технічний уряди, окружну фінансову дирекцію, митний уряд, шкільну раду, гірничий уряд (останній охоплював 32 повіти).

Станіславів від 23 січня 1867 р. був центром округу, відтак став повітом. Судову владу від 28 лютого 1867 р. здійснювали повітові суди чи окружний суд, у складі якого з 1878 р. діяли структури з розрахунку на одну тисячу мешканців. Окружний суд розповсюджував свою діяльність на 280 населених пунктів і 155 гмін катастральних, тобто і на цілу Коломийську округу. До судової структури належали (до 1918 р.): один міський суд і 13 (відтак 18) повітових судів: Богородчани, Бучач, Войнилів, Галич, Делятин, Заболотів, Коломия, Косів, Кути, Монастериська, Надвірна, Обертин, Печеніжин, Снятин, Солотвина, Станіславів, Тлумач, Тисмениця.

У 1914 р. у Галичині було 76 повітів (рис. 2)

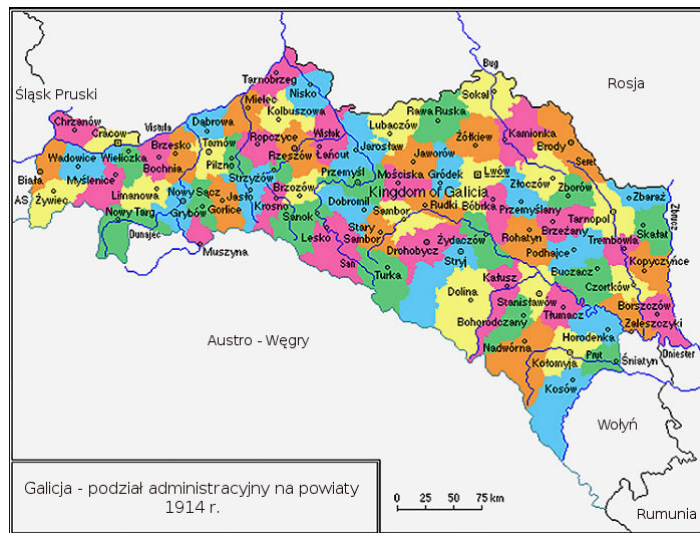

Рис. 2. Адміністративно-територіальний устрій Галичини (1914 р.)

До другої половини листопада 1918 р. під адмініструванням Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) опинилося 49 повітів Галичини з близько 4 млн населення та значною територією (близько 40 тис. км²) [34, с. 55]. 22 січня 1919 р. ЗУНР об'єдналася з Українською Народною Республікою, отримавши назву «Західна Область Української Народної Республіки» (ЗОУНР), що була ліквідована 18 липня 1919 р. внаслідок українсько-польської війни, і розділена між Польщею, Румунією і Чехословаччиною.

У грудні 1920 р. в межах Галичини утворено чотири нові воєводства: Краківське (50 міст і 1922 сіл), Львівське (60 міст і 2203 сіл), Станіславівське (29 міст і 905 сіл) і Тернопільське (35 міст і 1076 сіл) [36, с. 5]. У 1921 р. Станіславівське воєводство поділялось на 16 повітів (рис. 3).

14 березня 1923 р. на засіданні Ради Послів держав Антанти було остаточно ліквідовано ЗОУНР; Східній Галичині було надано автономію у складі Польщі.

Нижче звернемо детальнішу увагу на

адміністративну структуру Станіславівського воєводства, утвореного у 1920 р. Площа воєводства – 18368 км², чисельність населення (1921 р.) становила 1339191 осіб при щільності населення 72,9 осіб/км².

1 квітня 1929 р. ліквідовано Печеніжинський повіт, а його територію приєднано до Коломийського повіту.

Станом на 1931 р. (рис. 4) Станіславівське воєводство (адміністративний центр – м. Станіславів) нараховувало 29 міст і 904 сільських гмін, що належали до 15 повітів: Богородчани (854 км²), Городенка (871 км²), Долина (2498 км²), Жидачів (936 км²), Калуш (1183 км²), Коломия (1314 км²), Косів (1839 км²), Надвірна (1939 км²), Рогатин (1161 км²), Снятин (566 км²), Станіславів (869 км²), Стрий (659 км²), Тлумач (952 км²), Турка (1459 км²). Станіславів був центром: міського суду, окружного суду, державних і самоврядування урядів. Воєводський уряд та магістрат були розташовані на вул. Карпінського, 7; староство – на вул. Вірменській, 14.

Рис. 3. Карта Галичини 1921 р.

Рис. 4. Карта Станиславівського воєводства (поч. 1931 р.)

17 квітня 1931 р. з Станіславського воєводства відокремлено Турківський повіт, який включено до Львівського воєводства. 1 квітня 1932 р. ліквідовано Богородчанський повіт, а його територію приєднано до Надвірнянського та Станіславівського повітів. 1 квітня 1932 р. ліквідовано Сколівський повіт, а його територію приєднано до Стрийського повіту.

Станом на 1938 р. Станіславівське воєводство розташовувалося на площі 16,9 тис. км² (1480300 осіб) і поділялося на повіти: Городенка (849 км²), Долина (2397 км²), Жидачів (883 км²), Калуш (1137 км²),

Коломия (1339 км²), Косів (1839 км²), Надвірна (2472 км²), Рогатин (1147 км²), Снятин (567 км²), Станіславів (1249 км²), Стрий (2081 км²), Тлумач (934 км²). Передали бути повітовими центрами Богородчани, Сколе та Турка (рис. 5).

Отже кількість повітів у Станіславівському воєводстві протягом 1931–1938 р. зменшилася з 15 до 12. Станом на 1939 р. Станіславівське воєводство і далі поділялося на 12 повітів. Нижче подано адміністративну структуру воєводства станом на 1939 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Структура Станіславівського воєводства (1939 р.)

Повіт	Площа, км ²	Кількість населення, осіб
Богородчанський (до 1932)	854	70 212
Городенківський	849	92 900
Долинський	2397	118 400
Жидачівський	883	83 800
Калуський	1137	102 300
Коломийський	1339	176 000
Косівський	1839	93 900
Надвірнянський	2472	140 700
Печеніжинський (до 1929)	496	43 085
Рогатинський	1147	127 300
Сколівський (до 1932)	1268	50 310
Станіславський	1249	198 400
Стрийський	2081	152 600
Снятинський	567	78 000
Тлумацький	934	116 000
Турківський (до 1931)	1459	76 645

Нижче наведено список Станіславівських воєвод міжвоєнного періоду:

1. 21.10.1921 – 18.08.1925 – Едмунд Юристовський;
2. 18.08.1925 – 25.10.1926 – Александр Дес Лоджес;
3. 18.12.1926 – 12.09.1927 – Владислав Корсак;
4. 28.10.1927 – 30.10.1928 – Александр Моравський;
5. 30.10.1928 – 29.08.1930 – Броніслав

- Наконечників-Клюковський;
6. 3.09.1930 – 1.02.1936 (в.о. до 2.02.1931) – Зигмунт Ягодинський;
7. 11.02.1936 – 22.06.1936 (в.о.) – Мечислав Стажинський;
8. 23.06.1936 – 07.1936 – Ян Савіцький;
9. 14.07.1936 – 20.01.1939 – Стефан Паславський;
10. 20.01.1939 – 2.09.1939 – Станіслав Ярецький.

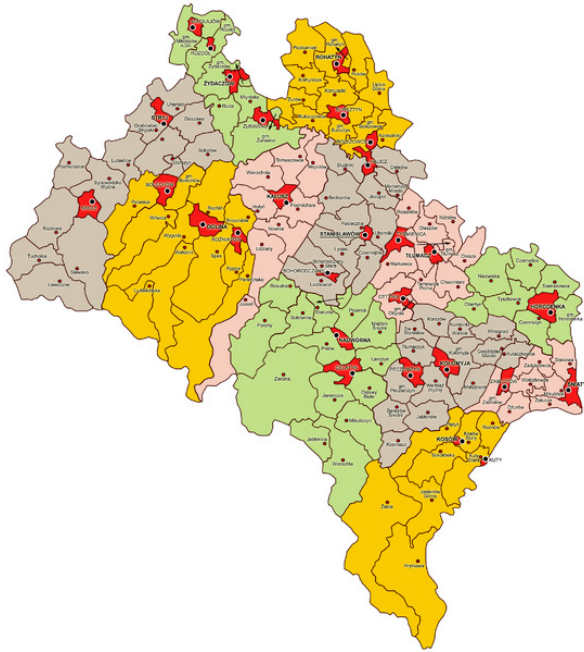

Рис. 5. Адміністративна карта Станіславівського воєводства (1938 р.)

Внаслідок політичної угоди між СРСР та Німеччиною у вересні 1939 р. до УРСР було приєднано Східну Галичину, яка перебувала у складі Польщі. 27.10.1939 р. Народні збори Західної України встановили радянську владу на Західній Україні. 1 листопада позачергова п'ята сесія ВР СРСР прийняла закон про включення Західної України до складу СРСР і возз'єднання її з УРСР. Постанова про прийняття Західної України до складу УРСР ухвалена третьою сесією ВР УРСР 14.11.1939 р. (№ 32/30) [23, с. 463]. У складі Західної України 4 грудня 1939 р. було виокремлено Станіславську область (рис. 6), що включала м. Станіслав і повіти: Городенківський, Долинський, Калуський, Коломийський, Косівський, Надвірнянський, Рогатинський, Снятинський, Станіславський і Тлумацький [32, с. 2]. Указом Президії ВР СРСР від 17 січня 1940 р. замість повітів було створено райони, в т.ч. 37 – у Станіславській області [40].

Після проголошення Акту відновлення Української Держави (30 червня 1941 р.), нацистами у складі Генерал-губерна-

торства Польща виділено окрему адміністративну одиницю – Дистрикт Галичина, що не входила до Райхскомісаріату Україна (рис. 7). На чолі Дистрикту Галичина стояв губернатор. Урядовою мовою була німецька. Управління дистриктом здійснювалося за посередництва української адміністрації на місцях.

Дистрикт Галичина (площею 48 тис. км²) з центром у Львові складався з Львівської, Дрогобицької, Станіславівської і Тернопільської (за винятком північних районів) областей, поділених на окружні старства (крайсгауптманшафти: Бережани, Дрогобич, Городенка, Городок, Золочів, Калуш, Кам'янка-Струмилова, Коломия, Лемберг (округа), Рава-Руська, Самбір, Станіслав, Стрий, Тернопіль, Чортків) та окремі міста (крайсфрайштадти: Лемберг) [29].

Округи, в свою чергу, поділялися на повіти: Бережани – Бережани, Бучач, Підгайці; Городенка – Городенка, Товмач; Городок – Городок, Яворів; Дрогобич – Дрогобич; Золочів – Броди, Золочів, Перемишляни; Калуш – Долина, Калуш; Кам'янка-

Струмилова – Кам'янка-Струмилова, Радехів, Сокаль; Коломия – Коломия, Косів, Снятин; Львів-повіт – Бібрка, Жовква, Львів-місто (дільниці: німецька, українсько-польська, єврейська); Рава-Руська

– Любачів, Рава-Руська; Самбір – Самбір, Турка; Станіслав – Делятин, Надвірна, Рогатин, Станіслав; Стрий – Жидачів, Ходорів, Стрий; Тернопіль – Скалат, Тернопіль, Тербовля, Збараж [26].

Рис. 6. Адміністративно-територіальний поділ УРСР (1940 р.)

Рис. 7. Адміністративний поділ Галичини (1941 р.)

Внаслідок змін у адміністративно-територіальному поділі від 13 квітня 1942 р. до дистрикту Галичина, крім міста Львова, входило 13 (пізніше – 11) округ: Бережани, Дрогобич, Золочів, Калуш, Львів, Рава-Руська, Самбір, Станіслав, Стрий, Тернопіль, Чортків [27]. Перерозподілено округи Городок і Городенку.

Управління округою здійснював окружний староста (крайсгауптман) з допомогою повітових комісарів (ландкомісарів) [28]. Волосні громади, що очолювалися волосним старшиною (337 у Галичині) включали від п'яти до п'ятнадцяти сіл. Адміністративна влада у селі зосереджувалась у руках голови.

З 1 липня 1943 р. у Галичині було додатково запроваджено міські (Борислав у окрузі Дрогобич; Станіслав, Коломия, Чортків, Тернопіль, Бережани, Рава-Руська в однойменних округах) і повітові комісаріати в округах: Львів (Жовква, Городок, Судова Вишня, Бібрка); Самбір (Турка); Стрий (Ходорів, Сколе); Калуш (Долина); Станіслав (Товмач, Надвірна); Коломия (Городенка, Снятин, Косів); Чортків (Бучач, Борщів, Заліщики, Копичинці); Тернопіль (Теребовля, Скалат, Зборів, Збараж); Золочів (Перемишляни, Броди); Бережани (Рогатин, Підгайці); Кам'янка-Струмилова (Радехів, Сокаль); Рава-Руська (Любачів) [33].

Після Другої світової війни, з 1945 по 1957 рр. у Станіславській області виділялося 36 районів: Богородчанський, Болехівський, Більшівцівський, Вигодський, Букачівський, Бурштинський, Войнилівський, Галицький, Гвіздецький, Городенківський, Долинський, Жаб'ївський, Жовтневий, Заболотівський, Калуський, Коломийський, Коршівський, Косівський, Кутський, Ланчинський, Лисецький, Надвірнянський, Обертинський, Отинянський, Перегінський, Печеніжинський, Рогатинський, Рожнятівський, Солотвинський, Снятинський, Станіславський, Тисменицький, Тлумацький, Чернелицький, Яблунівський і Яремчанський [30].

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 6 червня 1957 р. п'ять районів ліквідовано, а їх населені пункти передано до складу інших районів: Вигодський – до Долинського, Жовтневий – до Більшівцівського і Галицького, Кутський – до Косівського, Печеніжинський – до Коломийського та Чернелицький – до Городенківського [24, с. 83].

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 11 березня 1959 р. було ліквідовано п'ять районів, а їх населені пункти передано до складу інших районів: Букачівський – до Бурштинського і Рогатинського; Коршівський – до Коломийського, Ланчинського, Обертинського і Отинянського; Перегінський – до Калуського і Рожнятівського; Солотвинський – до Богородчанського; Станіславський – до Лисецького і Тисменицького [24, с. 83].

30 грудня 1962 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР ліквідовано 19 районів і на їх базі утворено укрупнених шість сільських і один промисловий райони: Богородчанський (у складі Богородчанського, Лисецького, Надвірнянського, Тисменицького, Яремчанського районів; Волосівської, Гаврилівської, Камінської, Краснянської, Парищенської, Переріслянської і Цуцилівської сільських рад Ланчинського району), Галицький (у складі Галицького, Більшівцівського, Бурштинського і Рогатинського районів), Городенківський (у складі Городенківського, Гвіздецького, Обертинського, Снятинського, Тлумацького районів та Бортниківської, Грушківської і Королівської сільських рад Отинянського району), Калуський (у складі Калуського, Болехівського, Войнилівського, Долинського і Рожнятівського районів), Коломийський (у складі Коломийського (за винятком Гірської і Трацької сільрад), Заболотівського, Отинянського (за винятком Бортниківської, Грушківської і Королівської сільрад) та Ланчинської селищної, Боднарівської, Саджавської, Середньомайданської і Товмачицької сільських Рад Ланчинського райо-

ну, Печеніжинської селищної, Великоключівської, Верхньовербівської, Нижненської, Малоключівської, Марківської, Машинської, Молодятинської, Новомарківської і Слобідської сільських Рад Яблунівського району), Косівський район (у складі Косівського (за винятком Бабинської, Білоберівської, Снідавської і Соколівської сільських рад) і Верховинського (за винятком Гринявської, Зеленської, Криворівнянської і Пробійнівської сільрад) районів та Гірської і Трацької сільських Рад Коломийського району, Бане-Березівської, Верхньоберезівської, Середньо-березівської і Стопчатівської сільських Рад Яблунівського району) [25, с. 98–99].

Рішенням облвиконкому від 5 січня 1963 р. до складу Верховинського промислового району віднесено: Верховинську, Кутську і Яблунівську селищні Ради та Гринявську, Зеленську, Криворівнянську і Пробійнівську сільські Ради колишнього Жаб'ївського району; Бабинопільську і Космацьку сільські Ради колишнього Яблунівського району; Бабинську, Білоберівську, Снідавську, Соколівську сільські Ради Косівського району. Цим же рішенням до складу Коломийського району передано Великокам'янську, Підгайчиківську, Джурківську, Жукотинську і Яківську сільські Ради Городенківського району.

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 28 жовтня 1963 р. ліквідовано Верховинський район з передачею його території до складу Косівського району й утворено Долинський промисловий район у складі міст Долина і Болехів, Брошнівської, Вигодської, Перегінської селищних і Витвицької, Вишківської, Гошівської, Гузіївської, Кальнянської, Княжолуцької, Козаківської, Кропивницької, Липовицької, Лолинської, Лугівської, Малотур'янської, Новичківської, Новоселицької, Новошинської, Оболонської, Осмолодської, Полянницької, Ріпненської, Слобідсько-Болехівської, Солуківської, Старомізунської, Суходільської, Церковнянської, Тисівської,

Шевченківської й Ясенської сільських рад Калуського району [25, с. 99].

Президія Верховної Ради Української РСР Указом від 4 січня 1965 р. внесла зміни в адміністративне районування і затвердила по Івано-Франківській області 12 районів, тобто утворила ще п'ять нових районів [25, с. 99–101]:

1. **Надвірнянський район:** міста Надвірна і Яремча; Битківська, Ворохтянська і Ділятинська селищні Ради; Бистрицька, Білоославська, Волосівська, Гаврилівська, Гвіздська, Зарічанська, Зеленська, Камінська, Краснянська, Кременцівська, Лоївська, Микуличинська, Назавизівська, Парищенська, Пасічнянська, Переріслянська, Пнівська, Цуцилівська, Чернопотоківська й Яблунівська сільради Богородчанського району; Ланчинська селищна і Середньомайданська сільська ради Коломийського району.

2. **Рогатинський район** у складі м. Рогатин; Бабинецької, Васючинської, Вербилівської, Верхньолипицької, Висп'янської, Дичківської, Дібрівської, Долинянської, Калинівської, Княгиницької, Колоколинської, Конюшківської, Липівської, Луковецько-Вишнівської, Лучинецької, Обельницької, Підмихайлівської, Псарівської, Пуківської, Путятинської, Свистельницької, Стратинської, Чагрівської, Чернівської, Черченської, Юнашківської, Явченської й Ягодівської сільрад Галицького району.

3. **Рожнятівський район:** Рожнятівська селищна; Вербівська, Верхньострутинська, Дубівська, Камінська, Краснянська, Креховицька, Лоп'янська, Небилівська, Нижньострутинська, Петранківська, Рівнянська, Сваричівська, Спаська, Целянська та Ясенецька сільрад Калуського району; Брошнівська і Перегінянська селищні та Липовицька, Лугівська, Осмолодська, Ріпненська, Суходільська й Ясенська сільські ради Долинського району.

4. **Снятинський район** у складі м. Снятин, Горішньозалучанської, Завальної, Княженської, Красноставської, Ку-

лачинської, Потічківської, Прутівської, Стецівської та Устянської сільрад Городенківського району; Заболотівської селищної Ради і Борщівської, Вовчківської, Ганьківської, Джурівської, Іллінецької, Олешківської, Попельниківської, Рожневопільської, Рудниківської, Троїцької, Тростянецької та Тулухівської сільрад Коломийського району.

5. Тлумацький район: м. Тлумач; Білогірська, Бортниківська, Братишівська, Гриновецька, Грушківська, Делівська, Долинська, Живачівська, Колінцівська, Королівська, Надорожнянська, Нижнівська, Одаївська, Олешанська, Олешівська, Палагицька, Петрилівська, Петрівська і Хотимирська сільські ради Городенківського району; Тисменицька селищна Рада і Вільшаницька, Клубовецька, Липівська, Марковецька, Пшеничниківська, Рошнівська, Стриганецька та Чорнолізська сільські ради Богородчанського району; Виноградська, Гостівська, Новокривотульська та Старокривотульська сільради Коломийського району.

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 8 грудня 1966 р. в Івано-Франківській області утворено ще Верховинський та Івано-Франківський райони.

Рішенням облвиконкому від 14 січня 1972 р. Жовтневу селищну, Гапнусівську, Козинську, Поберезьку, Селецьку і Тязівську сільські Ради Галицького району передано до складу Івано-Франківського району. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 20 березня 1972 р. місто Калущ віднесено до категорії міст обласного підпорядкування. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 14 липня 1975 р. с. Микулинці включено в межі м. Снятина Снятинського району. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 5 січня 1976 р. с. Котиківку Городенківського району включено в межі м. Городенки. Рішенням облвиконкому від 13 січня 1976 р. Котиківську сільську раду Городенківського району ліквідовано. Указом Президії Верховної Ради Україн-

ської РСР від 21 червня 1976 р. с. Новичка було включено в межі м. Долина. Рішенням облвиконкому від 30 червня 1976 р. Новичківську сільську раду було ліквідовано [25, с. 101–102].

Станом на 1 січня 1968 р. в області було два міста обласного підпорядкування та 14 районів: Богородчанський, Верховинський, Галицький, Городенківський, Долинський, Івано-Франківський, Калуський, Коломийський, Косівський, Надвірнянський, Рогатинський, Рожнятівський, Снятинський і Тлумацький [31, с. 8]. Станом на 1 січня 1976 р. на Івано-Франківщині чисельність районів залишилася попередньою [25, с. 6].

У 1977 р. (Указ Президії Верховної Ради УРСР від 30 грудня 1977 р.) до категорії міст обласного значення віднесено м. Яремче, міській раді якого підпорядковано села Микуличин, Татарів, Яблуниця, Поляниця та Ворохта.

Болехів було визнано містом обласного значення Постановою Верховної ради України від 21 жовтня 1993 р. № 3540-ХІІ; Болехівській міській раді підпорядковані 11 сіл, що входять до 6 сільських рад: Гузіївська, Козаківська, Міжрічанська, Підберезька, Поляницька, Тисівська.

Виконавчий комітет Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів рішеннями від 15 серпня і 29 вересня 1989 р. вніс в адміністративно-територіальний устрій окремих районів такі зміни: у Долинському районі уточнив найменування села Семичів Вишківської сільради на Сенечів; у Калуському районі уточнив найменування сіл: Підмихайло на Підмихайля, Сивка-Войнилів на Сівка-Войнилівська, Сивка-Калуська на Сівка-Калуська, Станкова на Станькова, Студинка на Студінка; уточнив найменування сільських Рад: Сивко-Войнилівської – на Сівко-Войнилівську, Станківської – на Станьківську, Студинської – на Студінську; у Косівському районі уточнив найменування села Пістинь на Пістинь; у Тисменицькому районі уточнив наймену-

вання с. Силець на Силець [1, с. 616].

Президія Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів рішенням від 21 травня 1990 р. у Рожнятівському районі уточнила назву с. Ценява на Цінева і Ценявської сільради на Ціневську [2, с. 592].

Пізніше Івано-Франківська обласна Рада внесла в адміністративно-територіальний устрій окремих районів такі зміни рішенням:

- від 9 липня 1991 р. у Рожнятівському районі утворила Сливківську сільраду з центром у с. Сливки; уточнила назву с. Князівка Князівської сільради – с. Князівське [3, с. 1059];

- від 25 грудня 1992 р. у Городенківському районі уточнила назву с. Вільховець на Вільхівці, утворила Вільхівцівську сільраду з центром у с. Вільхівці [4, с. 163];

- від 15 липня 1993 р. у Верховинському районі уточнила назву сіл: Довгопілля на Довгополе Замагорів на Замагора, Зелена на Зелене, Красноїлів на Красноїлля, Стебнів на Стебні: перейменувала сільські Ради: Замагорівську на Замагірську, Красноїлівську на Красноїльську [5, с. 954];

- від 15 березня 1994 р. внесла в адміністративно-територіальний поділ окремих районів такі зміни: у Надвірнянському районі уточнила назву с. Камінна на Камінне [6, с. 411];

- від 21 лютого 1995 р. передала Спаську сільраду Косівського району до складу Коломийського району [7, с. 682];

- від 5 квітня 1996 р. в Долинському районі уточнила назву с. Гориня на Гериня та назву Горинської сільради на Геринську [8, с. 308];

- від 24 грудня 1996 р. внесла в адміністративно-територіальний устрій окремих районів такі зміни: у Городенківському районі підпорядкувала Городенківській міській раді відновлене с. Котиківка; у Долинському районі підпорядкувала Долинській міській раді відновлене с. Новичка; у Коломийському районі підпорядкувала Остапківцівській сільській раді с. Чехова Гвіздецької селищної ради [9, с. 173];

- від 7 листопада 1997 р. на території Яремчанської міської ради утворила Паляницьку сільраду з центром у с. Паляниця [10, с. 31];

- від 20 березня 1998 р. внесла в адміністративно-територіальний устрій окремих районів такі зміни: у Долинському районі утворила Новичківську сільраду з центром у с. Новичка; у Тлумацькому районі утворила Ісаківську сільраду з центром у с. Ісаків [11, с. 640];

- від 4 травня 1999 р. внесла в адміністративно-територіальний устрій окремих районів такі зміни: у Городенківському районі утворила Котиківську сільраду з центром у с. Котиківка; у Коломийському районі утворила Іванівську сільраду з центром у с. Іванівка [12, с. 544];

- від 2 червня 2000 р. в Рожнятівському районі перейменувала Брошнівську селищну раду на Брошнів-Осадську [13, с. 727];

- від 20 липня 2000 р. у Рогатинському районі підпорядкувала Заланівській сільській раді с. Малий Заланів Дичківської сільради [14, с. 928];

- від 30 січня 2001 р. у Калуському районі підпорядкувала Луківській сільській раді с. Цвітова та Діброва Сівко-Войнівської сільради [15, с. 576];

- від 16 березня 2001 р. у Городенківському районі підпорядкувала Михальцівській сільській раді с. Білка Семаківської сільради [15, с. 576];

- від 28 жовтня 2003 р.: у Коломийському районі у зв'язку з уточненням найменування смт. Отиня – Отинія (Відомості ВР УРСР, 1989, № 42, с. 578) перейменувала Отинянську селищну раду на Отинійську. У Тисменецькому районі у зв'язку з відновленням колишнього найменування смт Жовтень – Єзупіль перейменувала Жовтневу селищну раду на Єзупільську [16, с. 256];

- від 14 вересня 2004 р. у Калуському районі утворила Добровлянську сільраду у с. Добровляни і затвердила межі сільради [17, с. 144];

• від 13 листопада 2007 р. в Надвірнянському районі перейменувала Камінську сільраду на Каміннецьку [18, с. 2094];

• від 21 грудня 2007 р. у Рогатинському районі перенесла центр Воронівської сільради з с. Воронів в с. Липівка і перейменувала Воронівську сільраду на Липівську [19, с. 310];

• від 19 вересня 2008 р. уточнила назву с. Паляниця Яремчанської міськради на Поляниця. У повідомленні про зміни в адміністративно-територіальному устрої Івано-Франківської області внесено наступні правки: у Відомостях ВРУ, 1998, № 2, с. 31 замість слів «утворила Паляницьку сільраду» записано – «утворила Полянницьку сільраду» [20, с. 2308];

• від 22 грудня 2008 р. у Надвірнянському районі уточнила назву с. Фітьків Фітьківської сільради на с. Фітьків та перейменувала Фітьківську сільраду на Фітьківську [21, с. 328];

• від 10 червня 2011 р. у Коломийському районі перейменувала Остапківцівську сільську раду на Остапківську [22, с. 1478].

Таким чином, можна проаналізувати адміністративно-територіальний устрій сучасної Івано-Франківської області від ХІХ ст. На нашу думку, найоптимальнішим є варіант кінця 1962 р., коли виділялося 7 районів (Богородчанський, Галицький, Городенківський, Калуський, Коломийський, Косівський, Верховинський), лише з тією різницею, що варто було б поміняти центри районів та, відповідно, їх назви.

Нами пропонується наступний адміністративно-територіальний поділ: **м. Івано-Франківськ** (у сучасних межах) і райони: **Галицький** (сучасні Галицький і Рогатинський), **Коломийський** (Коломийський, Снятинський, м. Коломия), **Косівський** (Верховинський, Косівський), **Надвірнянський** (Богородчанський, Надвірнянський, м. Яремче), **Рожнятівський** (Долинський, Калуський, Рожнятівський, м. Калуш, м. Болехів), **Тлумацький** (Городенківський, Тисменицький, Тлумаць-

кий). Правда, доцільним було б залишити без змін усі діючі на сьогодні районні і міські (для міст обласного значення) ради. Для цього є певні передумови:

1. географічне положення;

2. приналежність до історико-етнографічних чи історико-географічних районів чи областей (Опілля – частково Галицький і Рогатинський райони; Покуття – Коломийський, Снятинський, Городенківський, Тисменицький і Тлумацький райони, м. Коломия; Гуцульщина – Косівський, Верховинський і частково Надвірнянський райони, м. Яремче; Бойківщина – Богородчанський, Рожнятівський, Долинський і Калуський район, м. Калуш, м. Болехів; м. Івано-Франківськ – територія, що не відноситься до конкретного етнографічного району внаслідок асиміляційних, агломераційних і інших процесів);

3. оптимізація адміністративного апарату (станом на 31.12.2011 р. нараховувалося 7395 державних службовців і 3146 посадових осіб органів місцевого самоврядування [39] – 1,3 % від загальної кількості працездатного населення області (≈ 830 тис. осіб); у такий спосіб можна вивільнити близько 100 млн грн., скоротивши на половину кількість державних службовців;

4. формування промислової та сільськогосподарської спеціалізацій.

Література та джерела

1. Відомості ВРУ. – № 43. – 01.10.1989. – С. 616.
2. Відомості ВРУ. – № 30. – 01.08.1990. – С. 592.
3. Відомості ВРУ. – № 37. – 01.10.1991. – С. 1059.
4. Відомості ВРУ. – № 7. – 01.02.1993. – С. 163.
5. Відомості ВРУ. – № 38. – 01.09.1993. – С. 954.
6. Відомості ВРУ. – № 15. – 01.04.1994. – С. 411.
7. Відомості ВРУ. – № 29. – 01.08.1995. – С. 682.
8. Відомості ВРУ. – № 23. – 01.06.1996. – С. 308.
9. Відомості ВРУ. – № 11. – 01.01.1997. – С. 173.
10. Відомості ВРУ. – № 2. – 13.02.1998. – С. 31.
11. Відомості ВРУ. – № 32. – 19.08.1998. – С. 640.
12. Відомості ВРУ. – № 27. – 09.07.1999. – С. 544.
13. Відомості ВРУ. – № 37. – 15.09.2000. – С. 727.
14. Відомості ВРУ. – № 45. – 15.09.2000. – С. 928.
15. Відомості ВРУ. – № 28. – 13.07.2001. – С. 576.

16. Відомості ВРУ. – № 8. – 20.02.2004. – С. 256.
 17. Відомості ВРУ. – № 3. – 21.01.2005. – С. 144.
 18. Відомості ВРУ. – № 50. – 14.12.2007. – С. 2094.
 19. Відомості ВРУ. – № 9. – 29.02.2008. – С. 310.
 20. Відомості ВРУ. – № 44. – 31.10.2008. – С. 2308.
 21. Відомості ВРУ. – № 8. – 20.02.2009. – С. 328.
 22. Відомості ВРУ. – № 31. – 05.08.2011. – С. 1478.
 23. Галичина / УРЕ. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1978. – С. 463.
 24. Івано-Франківська область : адміністративно-територіальний поділ. – Львів : Каменяр, 1965. – С. 83.
 25. Івано-Франківська область : адміністративно-територіальний поділ. – Ужгород : Карпати, 1976. – С. 6, 98–102.
 26. Львівські вісті. – 1941. – 19 листопада.
 27. Львівські вісті. – 1942. – 15, 24 квітня.
 28. Львівські вісті. – 1942. – 1 серпня.
 29. Малий словник історії України / [В. Смолій та ін.]. – К. : Либідь, 1997. – 464 с.
 30. Народне господарство Станіславської області в 1961 році : статистичний збірник. – Львів : Держ. стат. вид-во, 1962. – С. 8.
 31. Народне господарство Станіславської області : статистичний збірник. – Івано-Франківськ : Держ. стат. вид-во, 1968. – С. 8.
 32. Протокол № 6 засідання Президиума ВС УРСР от 27 ноября 1939 г. – С. 2.
 33. Станіславівське слово. – 1943. – 28 березня.
 34. Стахів М. Західна Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923 / М. Стахів. – Скрентон, 1959. – Т. III. – С. 55.
 35. Kutrzeba S. Historia ustroju Polski / S. Kutrzeba / [wyd. drugie]. – Lwów : Nakładem Księgarni Polskiej B. Połonieckiego, 1920. – S. 162–164 (286 s.).
 36. Pierwszy powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 wrzesnia 1921 r. – Warszawa, 1927. – S. 5 (574 s.).
 37. Tokarz W. Galicya : w początkach ery Józefińskiej w świetle ankiety urzędowej z roku 1783 / W. Tokarz. – Kraków, 1909. – S. 31–35 (400 s.).
 38. Wykaz udziału Galicyi i wielkiego księstwa Krakowskiego na powszechnej wystawie 1873 w Wiedniu / [ulożył Henryk Ed. Gintl]. – Wieden : Druk. L.K. Zamarskiego, 1873. – S. 17–18 (102 s.).
 39. <http://nads.gov.ua/sub/ivfrankovska/ua/publication/content/34660.htm> – 08.04.2012 р.
 40. http://uahistory.info/2011/05/19/galichina_v_1939_1944_rr.html. – 25.03.2012 р.
- Кляпчук В.М. ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL DIVISION TERRITORY OF MODERN IVANO-FRANKIVSK REGION FROM KING CASIMIR III TO INDEPENDENT UKRAINE.** *The article provides information on the administrative entities within modern Ivano-Frankivsk region, since XIV century. The system of governance and the territorial boundaries of counties, districts, individual cities are characterized. An optimization of the administrative-territorial structure of the Ivano-Frankivsk region is proposed.*
- Keywords:** Stanislaviv, Ivano-Frankivsk, tsyrkul (district), region, county, district, administrative divisions.
- Кляпчук В.М. АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ДЕЛЕННЯ ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОЇ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ОТ КОРОЛЯ КАЗИМИРА ІІІ ВЕЛИКОГО ДО НЕЗАВИСИМОЇ УКРАЇНИ.** *В статті наводиться інформація об адміністративних образованиях в пределах современной Івано-Франківської області, починаючи з XIV століття. Дана характеристика системи управління і територіальних границь повітів, районів, окремих міст. Предложено оптимізацію адміністративно-територіального устрою Івано-Франківської області.*
- Ключевые слова:** Станіславів, Івано-Франківськ, циркул (округ), область, повіт, район, адміністративно-територіальне устрою.